

семантичного спектру мови. Як бачимо, якісні та кількісні перетворення в словниковому складі української мови свідчать про її динаміку, зумовлену внутрішньою здатністю до постійних системних змін, а також зовнішнім напрямом розвитку соціальної структури, світоглядних поглядів носіїв мови, способів організації суспільного-політичного життя країни, у якій, власне, і функціонує сама мова.

Список використаних джерел

1. Лінгвістично-інформаційні студії: Праці Українського мовно-інформаційного фонду НАН України : у 5 т. Т. 3 : Тлумачна лексикографія. Кн. 3 : Динаміка лексико-семантичного складу Словника української мови у двадцяти томах / В. А. Широков та ін. Київ : Український мовно-інформаційний фонд НАН України, 2018. 230 с.

2. Русанівський В.М. Єрмоленко С.Я. Життя слова, Київ : Вища школа. 1978. 191 с.

3. Словник української мови : в 11-ти томах. URL: <http://sum.in.ua/>

4. Словник української мови : в 20-ти томах (1-11 томи). URL: <https://services.ulif.org.ua/expl/Entry/index?wordid=57199&page=1822>.

Федорова Анна Петрівна,

викладач кафедри правничої лінгвістики
Національної академії внутрішніх справ;

Дудко Ірина Володимирівна,

професор кафедри української мови
Національного педагогічного університету
імені М. П. Драгоманова, кандидат
філологічних наук, доцент

ВЕРБАЛЬНІ ЗАСОБИ АКТИВІЗАЦІЇ УВАГИ В СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ

У сучасному українському мовознавстві в останні роки дедалі зростає інтерес до вивчення та дослідження політичного дискурсу, мови політики. Це зумовлено тим, що політична комунікація розвивається, вирізняється специфічними мовними засобами та можливістю впливу на свідомість суспільства. Мова та політика перебувають у взаємозв'язку, адже мова – це, зокрема, чинник самопрезентації політичних особистостей. Це питання достатньо не досліджене, що й зумовило **актуальність** пропонованої теми.

Мета роботи полягає у дослідженні вербальних засобів активізації уваги в сучасному українському політичному дискурсі.

Питання особливостей політичного дискурсу завжди цікавило як українських, так і зарубіжних дослідників. Зокрема вагомий внесок у дослідження мови політики зробили такі науковці, як: Т. Вашук, Н. Кондратенко, Н. Шевчук, Л. Стрій, С. Романюк та інші.

Розтлумачуючи поняття дискурсу, можемо стверджувати, що це єдність мовлення та комунікативної ситуації, у якій відбувається

спілкування. Політичний дискурс – це єдність вербальних актів, що використовуються у політичній сфері.

На думку І. Кондратюк, у межах дискурсу завжди функціонує особистість, яку слід називати дискурсивною. Поняття дискурсивної особистості є набагато ширшим, ніж поняття мовної особистості. Адже дискурсивна особистість охоплює поняття мовної особистості, яка використовує код і здатна трактувати інші семіотичні коди залежно від типу дискурсивних відношень, що притаманні певній комунікативній ситуації [2, с. 81].

У політичному дискурсі є надважливим завданням утримувати увагу людей, впливати та переконувати суспільство. Однією з особливостей політичного дискурсу є те, що комунікація має не особистісний характер, а соціально детермінований, містить масовий характер адресата.

Т. Ковалевська стверджує, що у політичному дискурсі є «ланка політика – мовлення – вплив, де дискурсивні особливості насамперед зумовлені структурою координативних соціальних відносин, притаманних політичному мовленню, і комуніканти взаємодіють у площині рівноправного (гіпотетично) буття, хоч унаслідок специфічної мети (владні відношення) політичний дискурс орієнтований радше на одnobічний вплив, а не на повноцінний контакт між учасниками комунікації» [1, с. 226].

Політичний дискурс характеризується персуазивністю – «формою соціального впливу, осмисленого зусилля, що спрямоване на зміну свідомості протягом комунікації в такій ситуації, коли адресат наділений певною свободою» [7, с. 10].

Політичним особам нерідко доводиться впливати та акцентувати увагу людей на важливих словах у своїх виступах, інтерв'ю тощо. Акуталізація уваги в сучасному українському політичному дискурсі реалізується на різних мовних рівнях.

На морфологічному рівні акцентування уваги може відбуватися за допомогою вживання особових займенників і прикметників.

Особові займенники у формі множини та однини часто допомагають продемонструвати впевненість у власних силах, репрезентувати себе, вказати на те, що тільки певна людина чи команда здатна вирішити конкретне питання, змінити ситуацію на краще тощо: **Я** хочу, щоб ви з вірою дивилися в майбутнє. **Я** знаю, що сьогодні нелегко (4); **Ми** зберегли країну (3).

Одним із важливих мовних засобів активізації уваги, а інколи і вербального впливу, є прикметники, що виражають негативну оцінку: **Корупція, зловживання, наживання грошей на бюджеті – все це сьогодні з України можна прибрати** (4); **Субсидії – це жахлива річ** (4).

На лексико-семантичному рівні мови сучасного політичного дискурсу України переважає загальноновживана літературна лексика, політичні особи можуть вживати у мовленні терміни чи термінологічні словосполучення тощо.

Крім загальноновживаної лексики, у політичному дискурсі часто фіксуємо розмовну та просторічну лексику, провідною функцією якої буде активізація уваги реципієнта, прагнення до зближення політичних сил і народу, наприклад: *Натомість спостерігається зворотний процес: державна політика сприяння розвитку громадянського суспільства почала пробуксовувати* (6).

У політичному дискурсі втримати увагу реципієнта також допомагають метафори, евфемізми, іноді і дисфемізми тощо: *Скидаємо один за одним ланцюги, якими імперія приковувала до себе, створюючи з України колонію* (3); *Мафія і «п'ята колона» – не пройдуть* (4).

На синтаксичному рівні однією з особливостей є вживання риторичних запитань і окличних речень, що активізують увагу людей, додають виступу більшої виразності й емоційності: *Суд півроку її розглядає. Чому?* (5); *Чому ж це не робилося раніше?* (3); *І чому ви повинні отримувати космічні пенсії? Народу – нічого, собі – усе і ще й на роботу не ходите!* (5).

Безпосередніми засобами активізації уваги у будь-якому дискурсі, зокрема політичному, є звертання та вставні конструкції, наприклад: *Зичу вам, шановні друзі, та вашим родинам міцного здоров'я, незламного духу, миру та процвітання* (3); *Уявіть собі, що родинне дерево Федерального президента Австрії також своїм корінням проростає в Україну* (3).

Викладений вище матеріал дає змогу зробити висновок про те, що вербальні засоби активізації уваги наявні майже на кожному мовному рівні. Наприклад, на морфологічному рівні виокремлюємо вживання особових займенників і прикметників, що мають негативну конотацію; на лексико-семантичному рівні фіксуємо використання загальноновживаної лексики, термінів, а також розмовної та просторічної лексики, евфемізмів і дисфемізмів; на синтаксичному рівні переважають прості речення, часто риторичні запитання, окличні речення, звертання і вставні конструкції. Подібні вербальні засоби активізують увагу реципієнта та впливають на нього. У такий спосіб політичні особи можуть полегшувати сприймання свого виступу, урізноманітнювати власне мовлення, допомогати формуванню політичної свідомості в суспільстві. Проте основними функціями вищеописаних мовних засобів є активізація уваги, формування поглядів і спонукання до певних дій чи вибору.

Список використаних джерел

1. Ковалевська Т. Ю. Комунікативні аспекти нейролінгвістичного програмування: монографія. Одеса: Астропринт, 2008. 324 с.

2. Кондратюк І. Б. Комунікативні тактики й стратегії керування дискурсивною особистістю в комунікативній ситуації психологічного дисбалансу. Електронний ресурс. Науковий вісник Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Сер. : Філологічні науки (мовознавство). 2016. № 6. С. 80–83. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvddpufm_2016_6_19.

3. Офіційний сайт Петра Олексійовича Порошенка: URL: <https://www.president.gov.ua/news/vistup-prezidenta-u-zvyazku-z-dnem-borotbi-za-prava-krimskot-47514>.

4. Офіційний сайт Олії Володимирівни Тимошенко: URL: <https://www.tymoshenko.ua/news/vvazhayu-shho-obrazy-grojsmana-svidchennya-slabkosti-i-nezdatnosti-diyaty-moralno/>.

5. Офіційний сайт Олега Валерійовича Ляшка: URL: <http://liashko.ua/blogs/1473-nasha-mova-najkrasivisha>.

6. Сайт новин «ZN, UA» : Влада – громадянське суспільство: системний збір: вебсайт. URL: https://zn.ua/ukr/internal/vlada-gromadyanske-suspilstvo-sistemniy-zbiy_.html.

7. O’Keefe D. J. Persuasion : Theory and Research. Thousand Oaks : Sage Publications, Inc., 2002. 365 p.

Широков Володимир Анатолійович,

директор Українського мовно-інформаційного фонду Національної академії наук України, академік Національної академії наук України, доктор технічних наук;

Ющенко Світлана Сергіївна,

науковий співробітник Українського мовно-інформаційного фонду Національної академії наук України

ЛІНГВО-ЕКСПЕРТНА ДІЯЛЬНІСТЬ УКРАЇНСЬКОГО МОВНО-ІНФОРМАЦІЙНОГО ФОНДУ: ТЕОРІЯ, МЕТОДОЛОГІЯ, ПРАКТИКА, ІНСТРУМЕНТИ

Історія Українського мовно-інформаційного фонду (Фонд) – державної бюджетної неприбуткової наукової установи зі статусом науково-дослідного інституту Національної академії наук України, що входить до складу Відділення літератури, мови та мистецтвознавства НАН України, налічує понад тридцять років. Ініціатором створення Фонду та його беззмінним очільником є академік НАН України В. А. Широков.

Нині Фонд є координатором та основним виконавцем робіт зі створення фундаментальної академічної багатомної лексикографічної системи «Словник української мови» у 20-томів (режим доступу: <https://services.ulif.org.ua/exp/Entry/index?wordid=1&page=0>; ТТ. 1 – 12 (А – ПІДКУРЮВАЧ), Національної словникової бази, Українського національного лінгвістичного корпусу, інформаційно-лінгвістичної системи «Український лінгвістичний портал» (режим доступу: www.ulif.org.ua). Запорукою наукових та виробничих досягнень Фонду є колектив однодумців, про згуртованість якого свідчать зусилля співробітників, спрямовані на збереження унікальних масивів лінгвістичних даних та інших електронних лінгвістичних ресурсів,